

Verslagen en mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse taal- en letterkunde, 1987, p.441-444.

Openbare vergadering te Beauvoorde op woensdag 15 juli 1987.

Toespraak van de heer R. de Belsler
Voorzitter van de Academie

Ik zal beginnen met een cliché en waarschijnlijk ook besluiten met een cliché, maar dat stoort me niet, omdat ik (zoals velen onder u allicht) tot het inzicht ben gekomen dat de jongste generatie taalbetuttelaars en stijlrevisionisten de oude, vermuffende gemeenplaatsen in de pedaalemmer heeft gegooid om ze te vervangen door een democratische 'Newspeak' die aardig op weg is om op haar beurt een afschuwelijke clichétaal te worden. 'Ter plaatse' is om duistere redenen 'ter plekke' geworden, 'zeuren' heeft zich laten verdringen door 'ouwehoeren' en 'de ouderdom' is, met een fijngevoeligheid die de heersende onkiese omgangsvormen tegenspreekt, de 'Derde Leeftijd' geworden. We sluiten inderdaad zonder al te veel gewetenswroeging en morele twijfels de onproductieve ouderen in bejaardentehuizen op, maar om hun gevoelens te ontzien spreken we van de Derde Leeftijd. Het had dus niet gehoeft, want ook deze progressieve neologismen vertonen al duidelijke sporen van slijtage en bovendien getuigen ze van een zo mogelijk nog grotere schijnheiligheid dan de onbruikbaar verklaarde gemeenplaatsen.

Ik ben me ervan bewust dat ik met deze opmerkingen eventueel aanwezige journalisten de gedroomde gelegenheid verschaft om in hun verslag te schrijven: 'Voorzitter Ruyslinck, op de drempel van de Derde Leeftijd, stond ter plekke wat te ouwehoeren'. Ook dat zou me niet storen, integendeel: ironie mag altijd bij me thuis besteld worden, ze is een van de beschaafdsten vormen van kritische distantiëring.

Ik maak het mezelf dus gemakkelijk en veroorloof me u allen op deze openbare zitting te begroeten met enkele obsoleete clichés, die sinds het ontstaan van de Academie in 1886 bruikbaar zijn gebleven als modellen van hoffelijkheid en gastvrijheid: het verheugt ons zeer dat u ons in zo groten getale met uw aanwezigheid hebt willen vereren, uw belangstelling sterkt ons in de overtuiging dat we nog steeds een rol in het nationale geestesleven te vervullen hebben. (Einde cliché).

Mijn vader, die in de jaren na de oorlog secretaris van de Vereniging van Geteisterden van de Provincie Antwerpen was en af en toe publieke vergaderingen moest toespreken, koesterde thuis een vooroorlogs handboekje getiteld 'De feestredenaar', en daarin stond als retorisch model (dat heb ik altijd onthouden) de merkwaardige, toen al verwelkte stijlbloem: 'Ik moge dan nu, juffrouwen, mijne heren, met uw welnemen, het eigenlijke onderwerp mijner spreekbeurt aanvatten'. Ik hoop dat hij die zin nooit in het openbaar heeft uitgesproken. Voor zover ik me dat kan herinneren onthulde het boekje van mijn vader jammer genoeg niet hoe je prominenten moet verwelkomen en ik zal dus uit het voorhanden beduimelde gemeengoed moeten putten.

Ik moge dan nu, met uw welnemen, de volgende vooraanstaande gasten in ons midden verwelkomen:

.....
Ik heb hier nog een cliché bij de hand: de gebruikelijke lijst van genodigden die ons lieten weten dat ze niet aanwezig konden zijn. Een bericht van verhindering ontvingen wij van:

.....
En dan moet ik u nu in dit vredige, idyllische decor het geratel van tanks en het gebulder van kanonnen aankondigen, want onze literaire oorlogscorrespondent, onze geachte collega prof. dr. Marcel Janssens, heeft ons beloofd verslag te zullen uitbrengen van het actuele interesse voor de Tweede Wereldoorlog in de Nederlandse literatuur. Hoewel ik een onverzettelijk pacifist van het eerste uur ben kondig ik deze lezing vol krijgsgewoel met veel plezier aan: ik weet immers dat de intelligente analyses en commentaren van Marcel Janssens het beluisteren waard zijn, dat hij ‘woorden en waarden’ (zoals de titel van een van zijn essays luidt) met gevoelige vingertoppen op zijn goed geijkt goudschaaltje weet af te wegen. De Tweede Wereldoorlog in de literatuur is blijkbaar ik zal niet zeggen een van zijn stokpaardjes, want dat zou een al te eng loophek zijn voor iemand die zoveel intellectuele bewegingsvrijheid nodig heeft, en ik zal ook niet zeggen een van zijn specialisaties, want daarmee zou ik zijn veelzijdige, open, onderzoekende geest negeren, maar misschien mag ik het toch wel een van de terreinen noemen die hij de laatste tijd wat dieper is gaan uitspitten. Als gastprofessor aan de University of California te Berkeley heeft hij vorig jaar in een aantal colleges ditzelfde thema met succes behandeld en een beknopt verslag van zijn ervaringen als titularis van de Peter Paul Rubens Chair kan men lezen in de januari-aflevering 1987 van ‘Dietsche Warande & Belfort’.

We achten ons gelukkig dat prof. Janssens, voorlopig althans, de verlokkingen van de ‘brain drain’ heeft kunnen weerstaan en naar de slagvelden van de Eerste en Tweede Wereldoorlog is teruggekeerd, zodat we zijn licht niet als een verre spiegeling aan de horizon hoeven te zien. ‘Am Fuss des Leuchtturms ist kein Licht’ zegt weliswaar de Duitse filosoof Ernst Bloch, maar ik heb alle redenen om aan te nemen dat er, tenminste op het gebied van de geesteswetenschappen, uitzonderingen op die regel zijn.

Geachte toehoorders, graag uw aandacht voor prof. Marcel Janssens, die zal handelen over ‘De actualiteit van de Tweede Wereldoorlog in de hedendaagse Nederlandse literatuur’.

(De tekst van deze lezing is gepubliceerd in de ‘Verslagen en Mededelingen’, jg. 1987, aflevering 2, blz. 185-197).

In zijn slotwoord dankte de heer De Belser de spreker en nodigde hij de aanwezigen uit tot het koffiepauze in open lucht.